

JUBILEJI

Marjanca Jemec Božič

95 LET

Mnogo generacij otrok je odraščalo – in še vedno odrašča – ob ilustracijah Marjanca Jemec Božič. Verjetno ni otroka, ki se ga s svojimi risbami ni dotaknila, posegla v njegovo življenje in ga osrečila z veselimi živopisnimi podobami. Starejše generacije se spominjajo klasičnih podob iz knjig, ki jih je vrhunsko ilustrirala, ter prav tako prizrčnih ilustracij v revijah za otroke. Njene hudomušne in barvite likovne podobe bogatijo več kot dvesto knjig, tudi židovsko ljudsko pravljico o modrem plaščku, ki ga je sinu sešila mama in se je sčasoma spremenil v jopico, brezrokavnik, metuljčka, gumb ... Pravljica s sporočilom, da tudi iz nič lahko nastane veliko. Za to nenavadno pravljico, ki je bila pred leti objavljena v *Cicibanu*, se je odločila Irena Matko Lukan, urednica zbirke *Čebelica*, ki letos praznuje sedemdesetletnico. S številko 474 je (med sedmimi jubilejnimi *Čebelicami*) ob ilustratorkinem 95. rojstnem dnevu izšla judovska *Pravljica o modrem plaščku* z umetničinimi ilustracijami.

Rodila se je 16. septembra 1928 v Mariboru, kjer je preživela prva leta. Z bratom dvojčkom sta bila stara tri leta, sestra pa tri mesece, ko je za tuberkulozo umrl oče. Kmalu potem so se preselili v Ljubljano, kjer je obiskovala osnovno šolo in gimnazijo na Poljanah. Risanje jo je spremljalo že od ranega otroštva. Ko je prihajala domov, je narisala vse, kar je skupaj z drugimi otroki počela. To so bili njeni prvi začetki ilustriranja. Ko je bila malo starejša, je med vojno rada hodila v opero in nato doma risala prizore iz nje. Neverjetno pa je (in to ni nobena skrivnost), da je imela v četrtem letniku gimnazije popravni izpit iz likovnega pouka, saj profesor ni verjel, da so risbe, ki jih je prinašala v šolo, resnično njene. Prav tako so se na gimnaziji porodili tudi zametki odločitve za slikarstvo, ker je profesorica slovenščine Marja Boršnikova dijakom svetovala, naj spise in sestavke čimbolj pogosto tudi ilustrirajo.

Za študij slikarstva se je že odločila z željo, da bi slikala samo za otroke. Leta 1954 je na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani pri prof. Maksimu Sedeju st. diplomirala in se v celoti posvetila ilustraciji. Že od študentskih let je sodelovala z različnimi slovenskimi revijami za otroke – objavljala je v *Cicibanu*, *Pionirju*, *Kurirčku* in tržaškem *Galebu*. Po končanem študiju je dobila službo pri časopisu *Delavska enotnost*, kjer je bila zadolžena za risanje portretov pomembnih oseb, preprostih delavcev in za različne druge grafične prispevke k člankom. Pri tem časopisu je izhajal tudi podlistek z besedilom pisatelja Toneta Seliškarja *Martinček, sin brigade*, za katerega je Marjanca Jemec Božič naredila kar 220 ilustracij! Zgodba z njenimi ilustracijami je v knjižni obliki izšla pri založbi Borec (1959). V začetku šestdesetih let se je odločila za svobodni poklic: opremila, ilustrirala ter celostno oblikovala je nad dvesto knjig in televizijskih slikanic ter v revijah za otroke in mladino objavila na stotine ilustracij. Mnoge od teh knjig z njenimi ilustracijami so prevedene v več svetovnih jezikov.

Prva slikanica, ki jo je ilustrirala, je bila knjiga pesmi Kajetana Koviča *Franca spod klanca* (Mladinska knjiga, 1963), v desetletjih kasneje so bile z njenimi ilustracijami obogatene mnoge knjige slovenskih pisateljev za otroke in mladino. Med najbolj priljubljenimi so *Nana, mala opica* Josipa Ribičiča, *Piko Dinozaver* Leopolda Suhodolčana, *Rdeči škorenjčki* Branke Jurca, *Prodajamo za gumbe* Vide Brest, *Jakec in stric hladilnik* in *V mestu* Polonce Kovač, *Juri Muri* Toneta Pavčka, *Papagaj Bine* Mihe Mateta, *Melje, melje mlinček* Anje Štefan in mnoge druge. Leta 2013 so ji v založbi Mladinska knjiga ob 85-letnici rojstva namenili posebno pozornost z antologijsko knjigo *Pravljичni cvet*, v kateri so zbrane njene najlepše ilustracije v več kot polstoletnem ustvarjanju. Leta 2018 so ob njenem visokem jubileju ponatisnili kultno knjigo *Nana, mala opica*, ki je z njenimi ilustracijami prvič izšla leta 1970. Ilustratorkinih 90 let je založba obeležila še s slikanico *Škratovske oči* pesnice in pisateljice Anje Štefan.

Za svoje delo je prejela veliko priznanj in pomembnih nagrad. Ena njenih prvih je leta 1971 bila nagrada prix Japon za televizijsko oddajo *Čarobna noč v prodajalni instrumentov*: Janez Bitenc je ustvaril zgodbo, ona je narisala instrumente. Še isto leto je prejela prvo nagrado UNICEF za voščilnico. Unicefova voščilnica *Otroci na vasi*, katere motiv je pozneje krasil tudi poštno znamko, je bila leta 1974 najbolj prodajana Unicefova voščilnica na vsem svetu! Čarovnija je bila najbrž v tem, da jo je – zelo čustveno – narisala po spominu iz otroštva. Leta 1980 je dobila Levstikovo nagrado za ilustracije v knjigah: *Ko Nina spi* Branke Jurca, *Deževen dan je krasen dan* Polonce Kovač, *Pomladna ladja* Otona Župančiča, *Žigazaga* Alenke Glazer in *Metuljčki* Anice Černejeve. Tudi Kajuhovo nagrado leta 1981 je prejela za ilustracije v več knjigah za mladino. Leta 2003 je prejela Levstikovo nagrado za življenjsko delo z obrazložitvijo, da je vse, kar nariše ali naslika, podvrženo rahljanju resnobe sveta odraslih, ki tako radi umetno razmejujemo svet realnega od sveta domišljije. V obrazložitvi nagrade Hinka Smrekarja za življenjsko delo leta 2006 pa je bilo poudarjeno, da je v 60. in 70. letih minulega stoletja posebej raziskovala ploskovito podajanje vidnega sveta in da je pozneje postajal njen izraz sproščeno realističen, v posameznih človeških in živalskih likih pa se je humor kdaj pa kdaj prevesil tudi v grotesknost. Izpostavljene so bile tudi njene črno-bele ilustracije v različnih knjižnih izdajah, s katerimi je znala ustvariti poglobljeno lirično, dramatično ali razigrano humorno ozračje, ki spremlja, dopolnjuje in pogloblja literarne predloge poezije ter proze – kot kažejo ilustratorquine likovne spremljave k besedilom *Medvejke* Cirila Kosmača, *Punčka* Leopolda Suhodolčana in *Atomček* Marcella Argillija. S humorjem in satiro pa se je znala približati tudi Hansu Christianu Andersenu z ilustracijami v zgodbi *Kakor napravi stari, je zmerom prav*.

Imela je tudi precej samostojnih razstav, ena pomembnejših je bila pregledna razstava *Razkošje domišljije* septembra 2020 v Galeriji Velenje v času Pikinega festivala, ob razstavi je bil v produkciji Festivala Velenje posnet celo kratek film. Izjava, da so ji najbolj všeč vesele zgodbe, pa zaobjema vso njeno ustvarjalnost. Ilustratorka, ki je še v žalostni zgodbi našla kaj pozitivnega, je vedno imela rada razigranost in optimistično vzdušje in vedno je najraje risala otroke in živali v gibanju. »Vsaka žival ima svoj značaj, tako kot otrok. Tudi ko berem besedila, v katerih nastopajo, jih dojemam tako.« Otroci in živali so polne življenja, zato so ji všeč veseli toni in žive barve – rdeče, oranžne. Še vedno.

■ TATJANA PREGL KOBE